

LITTERATUR: (1) 739 2,1800,471; (2) 488o 261; (3) 186 36; (4) 83 82.

PROSA OG POESI

(Perlehyacint) denne elskelige blomst, der med sine tusinder af blånende blomsteraks indrammer de fattige landsbyhavers fordringsløse bede (1). Den lille, sobre perlehyacint med sin morsomme kuglerunde blomst, der snerper munden sammen, som om den var blidt forarget over primula'ens mere fremtrædende manéerer. Bly og sød og beskedne, det er perlehyacinten *Knud Hee Andersen* (2).

Snehvide hyacinter! Som står i blåamalede vase · · kunstens tidlige fostre! forgår I tillige med vintren · og den fantastiske blomst, tegnet på rudens krystal *Schack Staffeldt* (3). Stå dér, du lille blege hyacint! · Mig dit violblå skær betyder døden *Adam Oehlenschläger* (Correggio 1808). Dér dansed Alfhild liden ... · som hyacintens stængel · så smidig, rank og rund *Christian Winther*. Det er Dyrkes smil. Denne duftende bølgen · af vårklang, der lyder med sol i din klokke *Harald H. Lund* (4). Med farver så skære og fine, · så vege og blege og lyse. · Det er vårens varmeste farver, · der ikke tåler at fryse *Cai M. Woel* (5). Hyacinter – et vældigt havblåt bed *Kai Hoffmann* (6). Med mine fingre mærker jeg · de første hyacinters faste vokstjerner · og en kølig kirkeduft · fylder mig *Grethe Bendix* (7). Den dufter så mildt, · den er som et lys. · Dysten den vandt · mod vintrens gys ... · Våren blev født · med den blå hyacint *Edvin Frandsen* (8). Det var mig, som jeg aned · i din korte, kåde ånde · et pust af hyacinter *Chr. Rimestad* (9). Hvad vil I her iført · et legeme så svalt og skørt · og uberørt, · som var I skåret ud · af aftenhimles perlehud, · I ædle skud –? *Ludvig Holstein* (10). Vårpræsterinder; lig vandrende lys, under dunkelt løv, · svinger de krusede røgelseskar med krydret støv *Valdemar Rørdam* (11). Et blomterløgs rå klode · hængt i en vandfyldt kumme, · var liv, blev liv – og groede. · · Da sprængtes klodens hud; · blå som en himmelflamme · sprang hyacinten ud *Valdemar Rørdam* (12).

Henrik Hertz, Hyacinterne (1833); Ludvig Holstein, Den hvide Hyacinth (10); Valdemar Rørdam, Hyacinth (12); Harald H. Lund, Hyacinter (4); Cai M. Woel, Hyacinter (5).

LITTERATUR: (1) 462 59; (2) 23b 59; (3) 855 57; (4) 561 28f; (5) 982 20; (6) 386c 7; (7) 58 14; (8) 260 15; (9) 770b 59; (10) 397c 26f; (11) 789s 124; (12) 789q 10–12.

Tulipan, *Tulipa*

er måske den mest populære af vore haveblomster og var almindelig også i de gamle bønderhaver (1).

Tulipan 1647ff (tulipe) med mange dialektformer: tullepån, tåvlpån, tulipjån osv., fra tyrkisk tulbant, tolibant = turban, hvormed blomsten er sammenlignet.

VILD TULIPAN, *Tulipa silvestris*, er mindre end den dyrkede, bladene blågrå og blomsten gul og vellugtende.

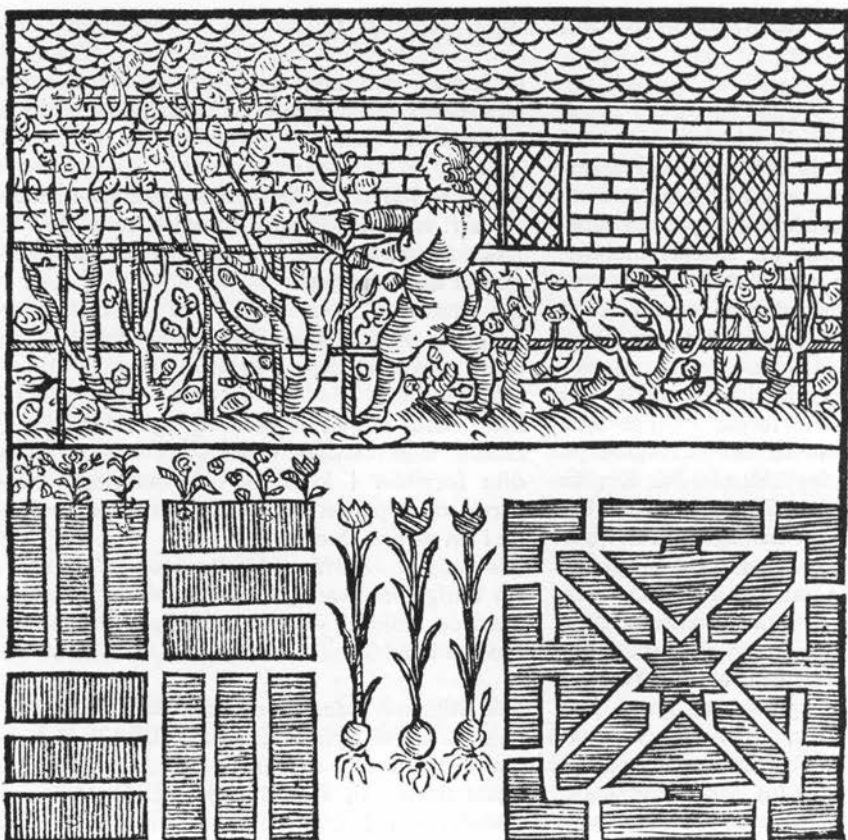
Blev sandsynligvis indført og dyrket i renæssancen, men omtales første gang 1757. Findes ofte forvildet i kratskove og omkring herregårds- og byparker o.a. gamle haveanlæg, navnlig i det østlige Danmark.

Skovtulipan 1843ff, *voldtulipan* o. 1870, 1914. En talrig forekomst på Kastelsvolden i København og omkring observatoriet har været kendt i over 100 år (2).

Ved Stige n.f. Odense begyndte Dansk Løgkompagni 1908 at dyrke ca. 20 tdr. land med hyacinter og navnlig tulipaner; når de blomstrede, rejste mange til »det danske Haarlem« for at beundre dem (3). Avlen ophørte her 1922, men er efter 1945 taget op andre steder; der blev 1960 dyrket tulipan(løg) på ca. 500 ha, 1965 1365 ha. Danske gartnere producerer årligt ca. 100 millioner tulipanløg, eksporten konkurrerer navnlig med Holland. – I store parker, bl.a. ved

Tulipan i blomst. (ES).

Træsnit fra den ældste danske havebog, Hans Rasmussøn Blocks »Horticultura Danica«, 1647. I forgrunden tre tulipaner og forslag til bede, i baggrunden en gartner ved beskæring af espaliertræer.

Gaunø og Langesø, har man som turist-attraktion anlagt bede med mange tusinde tulipaner. De fleste afskårne blomster, som sælges til jul og påske, er tulipaner; 1930 solgtes på Københavns grønttorv 16 millioner (4), 1943 8.5 mill. for 2.5 mill. kroner (5), 1967 40.2 millioner stk. for ca. 20 mill. kr.

En stileret tulipan i Karlslunde-Karlstrup kommunes våben 1962ff står for Hedebo-kulturen, der her havde sit centrum og brugte tulipanen som hovedmotiv i broderier o.a. ornamentik.

Tulipan er slang for knyttet næve (»vil du lugte til min tulipan?«), en rød næse, stor knast i træ og (dårlig) malerpensel (6).

Siden 1969 er årligt uddelt »Den gyldne tulipan« for særlig indsats indenfor blomstergartneriet.

I St. Hans optøget på Samsø var trompetblæserens hests bidsel smykket med en tullep (7). – Der holdes i maj en tulipanfest i Ribe med blomstersmykkede husfacader, fra et fly blev 1953 nedkastet 40.000 blomster (8). Tulipanfesten holdes også i Maribo, Roskilde, Grenå og Svendborg, de sidste to steder med valg af en tulipandronning (9).

Løg af vild tulipan, tilberedt med peber og eddike, blev af nogle fundet velsmagende (10), men de kunne forgifte kvæg (11).

En »sort« tulipan mellem spraglede varslede dødsfald (NVSjælland); maleren Kr. Zahrtmanns død 1917 blev sat i forbindelse hermed (12).

LITTERATUR: (1) Historie: 166 10,1926,132–34, 140–42; 296 42,1926,205f,216f; (2) 689 2,748f; 94 43,1935,116; (3) 760 710; (4) 285 28,1934,247; (5) 64 25/11 1944; (6) 85 59; 85b 30; 85c 34,126; (7) 488g

4,17f; (8) 963 18/5 1953; (9) 548 28/5 1956; 276 17/2 1953; 524 15/5 1956; (10) 398 1806,321; (11) 939 64,1919,314; (12) 684 201f.

PROSA OG POESI

»Blandt mange tusinde er [tulipanen] vel en af de dejligste, skønneste, herligste og ypperligste blomster« (1648; 1).

Tulipanen er en blomst uden sjæl og uden duft. Knejsende på lange stilke stiller den uden blus sine kolde skønhed, sin pragtfulde tomhed til skue. Dens dejlighed er den samme som de dumme og hjerteløse koketter, der uden medlidenhed og tilfredsstillelse ser mændene ruinere sig for deres skyld (2).

Moderen [borgfrue] selv var en prangende tulipan, hun hilste ikke ... man skulle tro, at fruene var skør i stilken *H. C. Andersen* (Vinden fortæller om Valdemar Daae og hans Døtre, 1859). Den bitre gule ildduft fra forårets første tulipa-

ner *Johannes V. Jensen* (3). Knirkende, skøre, saftige tulipaner, der er regnaffølede i sjælen og gemmer en hemmelig duft af sol, et bad af svalhed og sødme, noget der er usigelig nordisk. -- De gule tulipaner står i stuen og luer, hele stuen er fuld af kølig, krydret og solet duft. De gule bægre har åbnet sig og gaber begærligt med ild i bunden, i en hed, stille åndenød, de dør i en duft af alle de somre, der er gået, og alle dem der skal komme *Johannes V. Jensen* 20/1 1916 (4).

Tulipaner med glatte ansigter i dyre, blanke farver (5). Tulipanernes nye apparitioner synes vokset af feberdrømme: farverne fra ubestemmelige spragel som Majolika-papegøjer til det dunkle, esoteriske *glissando* som udsynet mod skovsøens dyb – mærkeligt, fordi tulipaners væsen normalt er så frit for al mystik. Tulipanens sjæl er endevendt; dens faste, klare struktur er opløst. Nogle er store som gåseæg, men uregel-

Udsnit af hedeboosning med stiliserede tulipaner, det foretrukne motiv på denne egn i Midtsjælland. Foto: Kunstindustrimuseet.

mæssige, fligede som pjaltefisk eller fastelavnris-kvaster, brogede i vilde vræl af cadmium og citron, i boudoirkulører som hindbærsaft i fløde, krølledede og shinglede, krusede som hottentotter, flantede og fremmede. *T. Vogel-Jørgensen* (6). I 1800-t's danske poesi er tulipanen kun sjældent anvendt, men hyppigt i vort århundrede; den nævnes 33 gange af 185 digtere i tiåret 1911–20 (7). – Skriverhans i Hostrup's Eventyr på Fodrejsen (1847) synger om kæresten: Hun skal have kinder som den røde tulipan, · og øjensten som rigtig kan skinne; tilsvarende hos Erik Bøgh: For de [andre piger] er kun liljer og roser, · men du – du er en tulipan!

Tulipaner af ild og luft, · purpurskåle, men uden klang, · fyldt til randen med solskinsduft, · gløder tyst som en solnedgang *Ludvig Holstein* (8). Som bægre, iskænket mørk vin, · der brændte lig dybest glød, · – skarlagen-dunkel, som hed karmin – · med stænglen vidiesvaj – og fin *Ebbe Jahn-Nielsen* (9). Tulipanernes vårlige · luftige hvidgule flor · slår imod mig som ånder · af lyslet ulegemlig silke, · skaller af

dråber af lys · steget ned på mit bord · svævende dvælende hos mig · på svajende stilke *Piet Hein* (10). Med de gule bægre hældet · mod hinanden, – otte stængelbårne faner, · hilst af underdanigt grønne blade *Hans Ahlmann* (11). Hvergang den [solen] mit vindu når, · lyser fire tulipaner, · fire hvide, stumme svaner, · skinnende – med røde skår *Hans Ahlmann* (12). Som årle vågnende haner, · der galer mod forårets gry, · står torvets tulipaner · og farver en vintergrå by *Ludvig Holstein* (13). Nu skingrer en morgenhane · med lys i sin sopsopran, · dens tunge, dens røde gane · er stor som en ildtulipan *Alex Garff* (14). En gartnervogn · drager afsted · med en fabel · af tulipaner, · der ligner slanke · slavinder på parade *Arnold Hending* (15), og gule tulipaner på mit bord · blev slået ud som gyldent silkefoer · i kvindekåber *Hans Storm* (16). De rene tulipaner som knibske bondepiger, · rene og uberørte, mens vårens bryllup står *Thorkil Barfod* (17). Tre røde tulipaner, · tre sommersterke piger · på grødesvanger muld *Jørgen Vibe* (18). Fire damer i violette silkerø-

Lam blandt tulipaner. (EH).

ber · rækker sig og strækker sig, · nikker ømt mod solen · · Solen, den brutale fyr, · sprængte silkekjolen. · Sved den fine pigekind, · brændte hele sjælen ud · på de fire forfløjne *Leo Estvad* (19). Du er kvindelig moden, voksen og modig · som de røde tulipaner, · der står ranke og slanke · i haverne i Valby *Harald Herdal* (20); dine øjne er smukke · og tungsindigt dvælende · som to mørke tulipaner, · der higende åbner sig mod lyset · i skyggen af dit dunkle hår *Poul Sørensen* (21).

Tulipanen kom med et stærkere sind. · Dens farver er mættet med ro og mod. · Den vajer som flag under vårens vind, · den blander sin flamme med lysets flod, · for den er frygtløs fra top til rod *Helge Rode* (22). Se! Tulipaner · gror op af et bed. · Et rødt geled! · — — Det smelder af flag og det blusser af rødt: · en arbejderhær har i våren jeg mødt! · · Lær af det blodrøde bed tulipaner! · Se, hvor de maner · og ægger dit mod. · Blomster af blod. · Oprørets hellige farve, der gror · op af den sorte, groende jord. · · Lenin, du ler · hånligt og stridigt, · forfriskende nær · i tulipanernes · røde skær *Harald Herdal* (23).

Hans Ahlmann, Tulipaner (11); Thorkil Barfod, Tulipaner (17); Johannes Jørgensen, Forårsvers (24); Kai Hoffmann, Hvide Tulipan (25).

LITTERATUR: (1) 698 7; (2) 725 14/5 1900; (3) 433o 81; (4) 433h 1916,93,96; (5) 65 4/2 1947; (6) 64 14/6 1949; (7) 665k; (8) 417 nr. 42,1898; 397d 74; (9) 425 11f; (10) 361 13. sml.,21; (11) 9 5f; (12) 9b 54; (13) 397c 27; (14) 295 71; (15) 367e 26; (16) 863 43; (17) 48d 70f; (18) 967f 8; (19) 223 19; (20) 370b 48; (21) 888b 32; (22) 417 1913,359; 776b 88; (23) 370c 70f; (24) 463d 5; (25) 386 16.

Kejserkrone, *Fritillaria imperialis*

Den kraftige oprette stængel bærer april-maj under en dusk lancetformede blade en krans af store hængende, tegl- eller højrøde blomster. Hvert blosterblad har indvendigt ved grunden en stor hvid nektargrube, »her hænger gerne nogle dugdråber så store som en stor perle, hvilken de også ligner, de ... har en sød og liflig smag« (1648; 1). Hjemmehørende i Iran, Turkistan og vestlige Himalaya; alm. prydblomst i vore haver.

Kejserkrone 1648ff efter blomsterstandens form, men sigter måske også til, at planten blev dyrket i Wiens kejserlige have som sit første europæiske

37. Corona Imperialis.

Kejserkrone fra Simon Paulli: Flora Danica, 1648.

dyrkningssted; *kejserlilje* 1648; Jylland; *kronlilje* 1648ff; NSjælland, *krone* 1648; *majklokke* Løjt Sønderjylland, *kejserår* Hvalpsund, *Sankt Peders åre* Himmerland og *Judaståre* Kregme NSjælland, jf. legenden nedenfor; *tjærestikke* Vendsyssel vel på grund af den kraftige blad-dusk på et stift skaft; *hængekrone* N og MSjælland, *hængelilje* SØSjælland (2).

I paradiset vendte blomsterne opad, men de blev hovmodige over deres skønhed og Gud bøjede dem nedad; de blinkende tårer i bunden af hver blomst har planten grædt af sorg og anger (3).

Børn suger nektardråberne op gennem et strå. Løgene føres ikke på apoteker og anvendes ikke